

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ANTI-SLAPP

ΓΙΑ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Co-funded by
the European Union

Συγγραφέας:

Theodoros Economou

@ Cyprus University of Technology–CUT-

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα
παρακαλείστε να επικοινωνήσετε με τους συγγραφείς:

theodoros@economou.law

ΑΠΟΠΟΙΗΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε για την Πρωτοποριακή Εκπαίδευση κατά της SLAPP για την Ελευθερία της Έκφρασης (PATFox). Το έργο PATFox χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της συμφωνίας επιχορήγησης αριθ. 101051559.

Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις απόψεις και τις γνώμες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η χορηγούσα αρχή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες γι' αυτές.

Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με το έργο διατίθενται στη διεύθυνση:
<https://www.antislapp.eu/>

1. Εισαγωγή	1
2. Τι είναι οι αγωγές SLAPP	2
3. Αντιμετώπιση Αγωγών SLAPP	3
4. Προτεινόμενη Οδηγία Ε.Ε.	5
5. Εναρμόνιση της Οδηγίας και Άλλα Πρακτικά Ζητήματα	9

1. Εισαγωγή

Το παρόν κείμενο ετοιμάστηκε στα πλαίσια του Έργου Pioneering anti-SLAPP Training for Freedom of Expression Project (the PATFox Project), που στόχο έχει την ενημέρωση και εκπαίδευση νομικών και άλλων προσώπων αναφορικά με την αντιμετώπιση των διαδικασιών SLAPP καθώς και την προτεινόμενη Ευρωπαϊκή Οδηγία επί του θέματος.

Στο δεύτερο μέρος του κειμένου επεξηγείται ο ορισμός των διαδικασιών SLAPP. Στο τρίτο μέρος αναλύονται οι δικονομικοί μηχανισμοί του υφιστάμενου εθνικού δικαίου για την αντιμετώπιση των αγωγών SLAPP. Στο τέταρτο μέρος επεξηγούνται οι βασικές πρόνοιες της προτεινόμενης Ευρωπαϊκής Οδηγίας. Στο τελευταίο μέρος συζητείται η πιθανή εφαρμογή της προτεινόμενης Οδηγίας στην Κύπρο καθώς και για το πως θα επηρεάσει την αντιμετώπιση των αγωγών SLAPP.

2. Τι είναι οι αγωγές SLAPP

Πρόκειται για αβάσιμες δικαστικές διαδικασίες οι οποίες προωθούνται από πρόσωπα που στόχο έχουν να λογοκρίνουν, να εκφοβίσουν και να φιμώσουν τους επικριτές τους μέχρι να σταματήσουν να ασκούν κριτική ή να εκφράζουν την αντίθεσή τους.

Συνήθως ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την καταχώριση αγωγών οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την επιβάρυνση των Εναγόμενων με έξοδα (δικηγορικά ή άλλα). Επομένως η καταχώριση της αγωγής λειτουργεί ως μοχλός πίεσης στους Εναγόμενους για να σταματήσουν να ασκούν κριτική περιορίζοντας έτσι το δικαίωμα τους στην ελευθερία έκφρασης. Συνήθως οι αγωγές SLAPP εγείρονται από πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε ισχυρότερη οικονομική θέση από τον Εναγόμενο.

Συνοψίζοντας, συνήθως σε αυτού του είδους τις αγωγές οι Ενάγοντες γνωρίζουν ότι η αγωγή τους θα απορριφθεί, εάν εκδικαστεί μέχρι τέλους, εφόσον είναι αβάσιμη. Όμως ο σκοπός των Εναγόντων δεν είναι να εκδικάσουν την αγωγή και να κερδίσουν αλλά να ασκήσουν πίεση η οποία επιτυγχάνεται με την καταχώριση της αγωγής. Ελπίζουν δηλαδή ότι ο Εναγόμενος δεν θα αντέξει είτε οικονομικά είτε ψυχολογικά να υπερασπιστεί την αγωγή μέχρι την ακρόαση της επί της ουσίας.

Η μεγάλη πλειοψηφία των αγωγών SLAPP είναι υποθέσεις δυσφήμισης αλλά οι αγωγές αυτές μπορούν να επεκταθούν και σε άλλους τομείς του δικαίου όπως για παράδειγμα αγωγές για παραβίαση προσωπικών δεδομένων.

3. Αντιμετώπιση Αγωγών SLAPP

Το ερώτημα το οποίο εγείρεται είναι το εξής. Ποιος είναι ο τρόπος αντιμετώπισης αγωγών SLAPP με δεδομένο ότι είναι αβάσιμες και καταχρηστικές διαδικασίες;

Εθνικό Δίκαιο

Το γεγονός ότι στην Κύπρο αλλά και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία αναφορικά με τις αγωγές SLAPP δεν σημαίνει ότι τα πρόσωπα τα οποία επηρεάζονται από τέτοιες αγωγές δεν έχουν κάποιου είδους θεραπεία.

Για παράδειγμα στην Κύπρο, η εξουσία των Δικαστηρίων για την αποτροπή καταχρηστικών διαδικασιών αναγνωρίστηκε σε αριθμό αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Θεμελιακή είναι η απόφαση στην υπόθεση **Δ/ντής των Φυλακών ν. Περρέλλα (1995) 1 ΑΑΔ 217¹** η οποία υιοθετήθηκε σε μεταγενέστερες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Αποφασίστηκε ότι τα Δικαστήρια έχουν σύμφυτη εξουσία για να αποτρέπουν καταχρηστικές διαδικασίες.

Επομένως εάν μια δικαστική διαδικασία είναι καταχρηστική το Δικαστήριο δύναται να την παραμερίσει ή να την αναστείλει.

Εκτός από τη σύμφυτη εξουσία των Δικαστηρίων να αναστέλλουν καταχρηστικές διαδικασίες, οι θεσμοί πολιτικής δικονομίας περιέχουν πρόνοιες οι οποίες δίδουν την εξουσία στα Δικαστήρια να απορρίπτουν σε προδικαστικό στάδιο καταχρηστικές και αβάσιμες αγωγές.

¹ http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=/apofaseis/aad/meros_1/1995/rep/1995_1_0217.htm

Με τους παλαιούς θεσμούς πολιτικής δικονομίας υπήρχε η δυνατότητα με βάση την **Διαταγή 27 Θεσμός 3²** να ανασταλεί ή να απορριφθεί αγωγή σε περιπτώσεις όπου διαφαινόταν ότι η αγωγή είναι κακόπιστη ή ενοχλητική ή ότι δεν αποκαλύπτεται εύλογη αιτία αγωγής.

Παρά το γεγονός ότι η πολιτική δικονομία παρείχε κάποια προστασία σε Εναγόμενους οι οποίοι αντιμετώπιζον προδήλως αβάσιμες αγωγές εντούτοις υπήρχαν περιορισμοί:

Η διαγραφή αγωγής αποτελούσε εξαιρετικό μέτρο το οποίο ασκείτο με φειδώ.

Επίσης, δεν εξεταζόταν η μαρτυρία η οποία υποστήριξε την Αγωγή και το δικόγραφο (**In Re Pelmaco Development Ltd (1991) 1 A.A.Δ. 246³**).

Την 1/09/2023 τέθηκαν σε ισχύ οι νέοι θεσμοί πολιτικής δικονομίας.

Με βάση τους νέους θεσμούς (**Μέρος 24⁴**) το Δικαστήριο θα έχει την εξουσία έκδοσης συνοπτικής απόφασης (summary judgment) απορρίπτοντας την αγωγή εάν κρίνει ότι ο Ενάγοντας δεν έχει πραγματική προοπτική επιτυχίας επί της απαίτησης.

Πλέον το Δικαστήριο θα εξετάζει τη μαρτυρία επί της οποίας βασίζεται η απαίτηση του Ενάγοντα και δεν θα περιορίζεται στην αντικειμενική υπόσταση του δικογράφου της Έκθεσης Απαίτησης.

² <http://www.cylaw.org/apofaseis/cpr/cpr-30-01.html>

³ http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=/apofaseis/aad/meros_1/1991/rep/1991_1_0246.htm

⁴ <http://www.cylaw.org/apofaseis/ncpr/ncpr-24-01.html>

4. Προτεινόμενη Οδηγία Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τον Απρίλιο του 2022 πρόταση για την αντιμετώπιση των αγωγών SLAPP⁵.

Η Οδηγία θεσπίζει δικονομικούς μηχανισμούς οι οποίοι δίδουν κάποια προστασία σε διαδικίους εναντίον των οποίων εκκρεμούν δικαστικές διαδικασίες SLAPP.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι επί του παρόντος τα τρία θεσμικά όργανα της Ε.Ε: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ε.Ε και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βρίσκονται σε διαβούλευση αναφορικά με το κείμενο της Οδηγίας.

Η Οδηγία εφαρμόζεται αποκλειστικά σε αστικές υποθέσεις με διασυνοριακές επιπτώσεις. Το γεγονός ότι η Οδηγία επικεντρώνεται σε περιπτώσεις με διασυνοριακή διάσταση δεν είναι τυχαίο. Εάν κάποιος πολίτης ενάγεται σε δικαστήριο άλλου κράτους από αυτό που διαμένει αυτό συνεπάγεται με επιπλέον κόστος και πολυπλοκότητα.

Ένα σημαντικό ζήτημα στο οποίο υπάρχει διαφωνία μεταξύ του Συμβουλίου της Ε.Ε και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι η ερμηνεία του τι συνιστά διασυνοριακή υπόθεση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εισηγείται μια πιο διασταλτική ερμηνεία η οποία δεν θα περιορίζεται στις περιπτώσεις όπου ο ένας εκ των διαδίκων έχει την κατοικία του στο εξωτερικό. Η εισηγήση είναι όπως μια υπόθεση να θεωρείται ότι έχει διασυνοριακές επιπτώσεις όταν αφορά ζήτημα που ενδιαφέρει το κοινό ευρύτερα ιδιαίτερα όταν προκύπτει από δημοσίευμα το οποίο είναι προσβάσιμο στο διαδίκτυο. Το γεγονός δηλαδή ότι το δημοσίευμα είναι αναρτημένο στο διαδίκτυο και άρα μπορεί να διαβαστεί σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου να καθιστά την υπόθεση διασυνοριακής φύσεως.

Με άλλα λόγια εάν κάποιος δημοσιογράφος συντάξει ένα δημοσίευμα στην Κύπρο

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0177>

και ενάγεται ενώπιον Κυπριακού Δικαστηρίου από ένα Κύπριο τότε, εάν το δημοσίευμα είναι αναρτημένο στο διαδίκτυο, η Οδηγία θα τυγχάνει εφαρμογής παρά το γεγονός ότι η υπόθεση δεν είναι διασυνοριακή με την παραδοσιακή έννοια. Αυτό είναι ένα σημαντικό ζήτημα εφόσον θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την έκταση εφαρμογής της Οδηγίας με δεδομένο ότι οι περισσότερες υποθέσεις SLAPP δεν είναι διασυνοριακές με την παραδοσιακή έννοια.

Η Οδηγία παρέχει προστασία σε Εναγόμενους από δικαστικές διαδικασίες οι οποίες i) εγείρονται με σκοπό να αποθαρρύνουν την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος και ii) είναι αβάσιμες.

Πως θα διαπιστώνεται ότι ο σκοπός της αγωγής είναι η αποθάρρυνση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης? Σύμφωνα με την Οδηγία, ενδείξεις του σκοπού αυτού μπορεί να είναι:

- (1) ο δυσανάλογος, υπερβολικός ή παράλογος χαρακτήρας της αξίωσης ή μέρους αυτής συμπεριλαμβανομένου του υπερβολικού ποσού της αξίωσης·
- Εάν για παράδειγμα υπάρχει μια ασήμαντη περίπτωση λιβέλου για την οποία η αποζημίωση, εάν κριθεί ότι υπάρχει λίβελος, θα ήταν πολύ μικρή αλλά ο Ενάγοντας αποφασίζει να εγείρει αγωγή αξιώνοντας ένα τεράστιο ποσό τότε μπορεί να κριθεί ότι ο Ενάγοντας έχει αλλότρια κίνητρα.
- (2) η ύπαρξη πολλαπλών διαδικασιών που εγείρονται από τον ενάγοντα ή συνδεδεμένους μ' αυτόν διαδίκους σε σχέση με παρόμοιες υποθέσεις·
- (3) εκφοβισμός, η παρενόχληση ή η διατύπωση απειλών από τον ενάγοντα ή τους εκπροσώπους του.

Θα δούμε τώρα τους βασικούς μηχανισμούς οι οποίοι προνοούνται στην Οδηγία για την αντιμετώπιση των αγωγών SLAPP.

Παρέχεται η εξουσία στα δικαστήρια να απορρίπτουν προδικαστικά, αγωγές SLAPP ως προδήλως αβάσιμες. Η απόφαση, σύμφωνα με την Οδηγία, θα πρέπει να λαμβάνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα **(Άρθρο 9)**.

Το βάρος απόδειξης ότι η αγωγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη είναι στους ώμους του Ενάγοντα. **(Άρθρο 12)**

Στην Οδηγία δεν κρίθηκε ορθό να συμπεριληφθεί ορισμός για το τι εστί προδήλως αβάσιμη αγωγή. Επομένως, θα εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύσουν τον όρο «προδήλως αβάσιμη αγωγή». Το Συμβούλιο της Ε.Ε. εισηγείται να προστεθεί στο προοίμιο της Οδηγίας ότι για να είναι μια αγωγή προδήλως αβάσιμη θα πρέπει να είναι τόσο προδήλως αβάσιμη ώστε να μην υπάρχει εύλογη αμφιβολία περί τούτου - κάτι που εάν τελικά υιοθετηθεί ενδεχομένως να επηρεάσει την ερμηνεία που θα δοθεί από τα εθνικά δικαστήρια.

Περαιτέρω, ο Ενάγοντας ο οποίος εγείρει διαδικασία SLAPP δύναται να καταδικαστεί στο σύνολο των δικαστικών και δικηγορικών εξόδων που αφορούν την αγωγή. **(Άρθρο 14)**

Σύμφωνα με το αρχικό κείμενο της προτεινόμενης Οδηγίας, πρόσωπο που είχε υποστεί ζημία λόγω αγωγής SLAPP μπορούσε να αξιώσει και να λάβει πλήρη αποζημίωση για την εν λόγω ζημία όπως για παράδειγμα αποζημιώσεις για ψυχική οδύνη. **(Άρθρο 15)**. Το Συμβούλιο της Ε.Ε εισηγείται διαγραφή αυτής της πρόνοιας.

Παρέχεται επίσης η δυνατότητα στα δικαστήρια που επιλαμβάνονται διαδικασιών SLAPP να επιβάλλουν κυρώσεις στον διάδικο που κίνησε την εν λόγω διαδικασία. **(Άρθρο 16)**. Ουσιαστικά πρόκειται για δυνατότητα έκδοσης διατάγματος από το Δικαστήριο εναντίον του Ενάγοντα για καταβολή χρηματικού ποσού.

Με βάση την προτεινόμενη οδηγία, διασφαλίζεται ότι η αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικής απόφασης που έχει εκδοθεί σε τρίτη χώρα απορρίπτεται, εάν η αγωγή στα πλαίσια της οποίας εκδόθηκε η απόφαση, είναι προδήλως αβάσιμη ή καταχρηστική βάσει του δικαίου του κράτους μέλους στο οποίο ζητείται η αναγνώριση ή η εκτέλεση **(Άρθρο 17)** Επομένως, δεν θα αναγνωρίζεται εντός της Ε.Ε. μια απόφαση δικαστηρίου τρίτης χώρας σε αγωγή η οποία έχει τα χαρακτηριστικά SLAPP.

Περαιτέρω, σε περίπτωση έγερσης καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίου τρίτης χώρας κατά προσώπου που έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος της Ε.Ε., το πρόσωπο αυτό μπορεί να ζητήσει, ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του, αποζημίωση για τη ζημία και τα έξοδα που συνδέονται με τις εν λόγω δικαστικές διαδικασίες **(Άρθρο 18)** Ουσιαστικά θεσπίζεται νέο κριτήριο διεθνούς δικαιοδοσίας. Επομένως εάν κάποιος ο οποίος διαμένει Αμερική εγείρει αγωγή SLAPP στην Αμερική εναντίον ενός Κυπρίου δημοσιογράφου τότε τα Κυπριακά δικαστήρια θα έχουν δικαιοδοσία να εκδικάσουν αγωγή για τη ζημία που υπέστη ο δημοσιογράφος.

Μια άλλη σημαντική πρόνοια στην Οδηγία είναι η δυνατότητα το Δικαστήριο να διατάξει τον Ενάγοντα να παράσχει ασφάλεια (security) για τα δικαστικά έξοδα και την ενδεχόμενη αποζημίωση του Εναγόμενου όταν υπάρχουν στοιχεία που υποδηλώνουν την κατάχρηση της διαδικασίας και είναι περιορισμένες οι προοπτικές επιτυχίας της αγωγής. **(Άρθρο 8)**

5. Εναρμόνιση της Οδηγίας και Άλλα Πρακτικά Ζητήματα

Η συμβολή της Οδηγίας στην έννομη τάξη της Κύπρου θα αποτελέσει σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση των αγωγών SLAPP.

Υπάρχουν ακόμη συζητήσεις για τη διαμόρφωση του τελικού κειμένου της Οδηγίας. Στόχος είναι να καταλήξουν τα όργανα της Ε.Ε σε τελικό κείμενο μέχρι το τέλος αυτού του έτους ούτως ώστε να μπορεί να θεσπιστεί η Οδηγία το 2025.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επίσης εκδώσει ΣΥΣΤΑΣΗ σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες. Η Σύσταση δεν είναι δεσμευτική αλλά έχει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τα κράτη μέλη.

Η σημασία η οποία δίδεται από την Ε.Ε. στο φαινόμενο SLAPP προκύπτει και από γεγονός ότι αποτέλεσε και σημείο αναφοράς του Ευρωπαίου Επίτροπου Δικαιοσύνης κ. Ρέιντερς κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του στην Κύπρο τον περασμένο Μάιο. Έκανε ειδική αναφορά στην προστασία των δημοσιογράφων, παραπέμποντας στη διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη για την έγκριση της Οδηγίας.

Η πρόταση, σημείωσε, προβλέπει ισορροπημένη προσέγγιση καθώς «πρέπει να είναι δυνατόν να προσφεύγεις στη δικαιοσύνη για δυσφήμιση», αλλά πως παράλληλα είναι δύσκολο να δικαιολογηθούν 40 μηνύσεις κατά των ίδιων δημοσιογράφων για διαφορετικούς λόγους, όπως είχε γίνει στην περίπτωση της Daphne, με στόχο να σταματήσει τις προσπάθειες διερεύνησης.

Για αυτό, συνέχισε, ο στόχος είναι ο δικαστής «να μπορεί να σταματήσει τη δίωξη

από την αρχή λέγοντας πως δεν υπάρχει υπόθεση»⁶.

Η σύγχρονη τάση της νομολογίας τόσο του ΕΔΑΔ όσο και των Κυπριακών Δικαστηρίων είναι ότι ιδιαίτερα τα δημόσια πρόσωπα θα πρέπει να είναι πιο ανεχτικά στην κριτική. Όπως τονίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο στην υπόθεση **Εκδόσεις Αρκτίνος Λτδ κ.α. ν. Κουλία, Πολ. Έφεση 125/2013, ημερ. 4.6.2019, ECLI:CY:AD:2019:A216**⁷:

“Η ιδιότητα του παραπονούμενου έχει τη δική της ιδιαίτερη σημασία από την άποψη ότι σύμφωνα με τη νομολογία ένα δημόσιο πρόσωπο όχι μόνο υπόκειται και είναι εκ της θέσεως του έκθετο σε δημόσια κριτική, αλλά οφείλει, εν πολλοίς και να την ανέχεται.”

Η προσθήκη της Οδηγίας στην έννομη τάξη της Κύπρου μαζί με την φιλελεύθερη προσέγγιση της νομολογίας των δικαστηρίων μας θα αποτελέσει ασπίδα προστασίας στην καταπολέμηση των διαδικασιών SLAPP.

⁶ https://economytoday.sigmalive.com/oikonomia/kypros/63278_enimerosi-gia-perioysies-rososon-stin-kypro-tha-zitisei-o-reinters

⁷ http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=/apofaseis/aad/meros_1/2019/1-201906-125-13PolEfAnony.htm